

**ЗАВРШНА РЕЧ БРАНИОЦА ОНТУЖЕНОГ
ЛАЗАРА МАРКОВИЋА,
АДВОКАТА АЛЕКСАНДРА НИКОЛИЋА**

У 13,35 после одмора.

Претседник: Наставља се претрес. Наредите да се доведу оптужени. (Оптужени улазе и заузимају своја места на црној оптуженичкој клупи).

Претседник: Има реч бранилац оптуженога **Лазара Марковића** господин Николић Александар, адвокат из Београда.

Бранилац Александар Николић: Господине претседниче, господо судије и господо тужиоци, оптужница војног тужиоца Југословенске армије ставља на терет оптуженоме др. Марковић Лазару да је извршио у оптужници - у трећем делу наведена кривична дела (стр. 75 до 79) и то дела означена у тач. 1) под а), б), в) и г) у заједници са оптуженим др. Куманудијем Костом, а кривична дела означена у тач. 2) под а), б), в) и г) да је извршио сам.

Да би се утврдило, да ли је оптужени Марковић починио у оптужници наведена кривична дела, и да ли постоји и уколико његова кривична одговорност, да би се дошло до правилне примене закона, потребно је објективно оценити чињенично стање утврђено на овом процесу, све изведене доказе, као и наводе одбране самог оптуженог. У намери да избегнем све што није неопходно потребно и да се не бих удаљавао од предмета, ја ћу се у давању ове одбране држати реда постављеног у оптужници, остављајући да о чисто политичким моментима говори сам оптужени у завршној речи.

Оптужница у трећем делу тач. 1) под а) ставља на терет оптуженима Марковићу и Куманудију да су извршили следеће кривично дело:

а) да су августа 1941 године учествовали на конференцији коју је био сазвао Милан Аћимовић ради издавања једног „апела српском народу“ који би потписали сви виђенији људи из Београда и других места. Такав „апел“ је на тој конференцији потписан од присутних, а обнародован је 13 августа 1941 године. Међу првим потписницима били су Марковић и Кумануди, и то Кумануди као четврти потписник а Марковић као шеснаести. После објављивања апела са првим потписницима, он је био донет и многим другим личностима које су га такође потписале, делимично услед страха од окупатора, а делимично поводећи се за првим потписницима, који су у бившој Југославији играли водећу улогу у политичком животу. „Апелом“ се лажима. и клеветам нападао народноослобо-

дилачки иокрет и позивао српски народ да свима силама и у свакој прилици помогне издајничке органе власти у борби за угушивање устанка у Србији. На тај начин, потписници „апела“ дали су пуну моралну и политичку подршку окупатору и домаћим издајницима који су у то време широм Србије вршили одмазде, стрелјали таоце и водили огорчене борбе против народноослободилачког покрета у Србији. (стр. 75).

У образложењу оптужнице страна 144, одељак 3) наводи се као доказ за постојање кривичног дела и кривичне одговорности оптужених њихово делимично признање и „апел“ српском народу објављен у листу „Ново време“ од 13 августа 1941 Године, а даље на страни 149-150 каже се: они признају да су учествовали на конференцији и да су потписали тај апел на самој конференцији на којој је решено да се изда „апел“ српском народу.

Признање оптуженог Марковића постоји само као признање чиница да је предметни „апел“ потписао, али оптужени Марковић не признаје:

- а) да је драговољно присуствовао на тој конференцији;
- б) да је „апел“ потписао истог дана на самој конференцији;
- в) да је „апел“ потписао међу првима, и
- г) да је „апел“ вољно потписао.

Овакво признање не може бити потпун доказ у кривично-правном смислу о постојању претпостављеног кривичног дела и кривичне одговорности оптуженог Марковића.

Извиђањем на овом претресу расветљено је да оптужени Марковић није био иницијатор за издавање овога апела и да није учествовао у његовом састављању. Он је био позван као и многи други само да га потпише а да није претходно био упознат. Препадом је доведен на један састанак који није желео.

Оптужени Марковић потписао је „апел“ под околностима које су потпуно искључивале његову слободну вољу одлучивања. Утврђено је да оптужени Марковић није потписао „апел“ истог дана и да се опирао да га потпише. Веома је важно и потребно узети у оцену како је дошло до потписивања „апела“ од оптуженога Марковића и како се тај састанак развијао.

Разлоге и оправдање за потписивање апела дао је присутнима прво Момчило Јанковић. Оптужени Марковић није се сложио са објашњењем и апелом и одбио је да га потпише. Услед овога је Спалајковић провокаторски напао и Марковић изазван одговорио му је, чиме је свој положај још више погоршао.

У међувремену дошао је Аћимовић и покушао је да ствар објасни на други начин. Ни овим објашњењем Марковић није био задовољан и поново је одбио да потпише употребљавајући изговор да не може то да учини док не пита своје партиске пријатеље.

Тада је оптуженом Марковићу пришао Аћимовић и рекао „Да је у интересу његове безбедности да то потпише.“ Опомена је била сувише јасна и он је био у недоумици шта да ради. Остао је при томе да не може да потпише без својих пријатеља.

Велибор Јонић, као присутан комесар, казао је оптуженом Марковићу „Не тражи се да потпишете у име групе, већ лично.“ Онда је оптуженоме Марковићу казано да има времена до сутра у подне.

Оптужени Марковић сутрадан у подне потписао је „апел“ после одласка код оптуженог Куманудија, од кога је сазнао да је он потписао и после размишљања о околностима које ће Га затећи ако не потпише. У опасности за себе и своју породицу, под стварним притиском, он Га је потписао.

Према овоме може се веровати одбрани оптуженога Марковића да је „апел“ потписао под околностима које су потпуно искључивале његову слободну вољу одлучивања.

Из овога се јасно види да оптужени Марковић није био међу првима потписницима, како је то објављено у штампи, као шеснаести по реду.

Оптужени Велибор Јонић на претресу пред овим судом посведочио је да се потписивање „апела“ није вршило хронолошким редом и у дужем размаку времена, тако да би потписник могао да види који су се све пре њега потписали, сем своје Групе, која је једновремено потписивана. По Јонићевом казивању текст апела био је умножен у више примерака са додатком празног простора за потписивање и такви примерци су истога дана једновремено подељени разним установама ради прикупљања потписа. Потписивање је извршено свуда истога дана и једновремено. Тако прибављени потписи скупљени су у одељењу за пропаганду, где су потписи размештани по ономе реду који је то одељење одредило из побуда које потписницима нису биле познате.

Из овога јасно произилази да је и сам оптужени Марковић потписао „апел“ услед страха од окупатора и међу последњима, те према томе отпада и претпоставка оптужнице да је он својим потписом учинио да друге личности поводећи се његовим потписом потпишу „апел“.

Поред опомене Аћимовић оптужени је имао разлога да се плаши окупатора и још због свог ранијег политичког држања и писања према Немачкој којим се замерио Немцима.

У образложењу оптужнице страна 151 наводи се: „Међутим, таквој одбрани се не може веровати прво зато што се оптужени Марковић ни раније није био замерио Немцима, јер је био један од оних који су заступали политику приступања тројном пакту, а друго зато, што се из списка које је он доцније у времењу окупације написао види да је он имао исти став према НОП-у као и Немци, и Недић и Михаиловић“. Овакво налажење оптужнице засновано је на претпоставкама које су у супротности са чињеницама.

1) Стоји као неоспорна чињеница да је оптужени Марковић крајем јануара 1941 Године дао оставку као министар правде у влади Драгише Цветковић - Мачек, баш због тога што је Цветковић радио на привођењу Југославије тројном пакту те му се оп-

тужени Марковић противио. Ноторна је ствар да оптужени Марковић није био више члан владе када је донета одлука о приступању Југославије тројном пакту.

Самим оваквим својим ставом као и својим студијама, расправама, књиГама и чланцима по питањима спољне политике ЈуГославије и положаја ЈуГославије уопште и посебно у односу према Немачкој, Русији и словенским народима, објављеним на српском језику и на страним језицима у земљи и у иностранству оптужени Марковић замерио се Немцима.

Тако доцнији сииси оптуженог Марковића не могу да послуже као доказ да је оптужени Марковић имао исти став према НОП-у као и Немци - Недић и Михаиловић, јер су то уопште били приватни састави који нису били дефинитивни и који нису објављивани, који су углавном имали да му послуже као грађа за израду предвиђених расправа и књига, и у којима су поједини ставови унети онако о НОП-у само ради обезбеђења оптуженог Марковића од организације ДМ. Према томе за утврђивање става оптуженог Марковића меродавни су раније његови објављени списи и став који је имао према Немачкој.

Да је страх од Немаца оптуженоГ Марковића био оправдан, као и да није имао исти став према НОН-у као Немци, Недић и Михаиловић, може се потврдити и чињеницом да је за време окупације био хапшен од Гестапоа и да је у затвору провео од новембра 1942 до половине фебруара 1943 Године.

Даље у оптужници у III делу у тачки 1 под. Б) ставља се на терет оптуженима Марковићу и Куманудију да су извршили следеће кривично дело:

„б) Крајем августа 1941 године учествовали су на конференцији коју је био сазвао Милан Аћимовић у циљу да изложи по њих тешку ситуацију у земљи, која је била настала после избијања општег народног устанка, и да предложи да се на тој конференцији изабере једна личност са довољно ауторитета и способности која би могла да образује једну чврсту владу, која би била способна да заведе ред и мир у земљи и да заједно са Немцима угуши устанак. У дискусији која је настала после излагања Аћимовића, између осталих говорника узео је реч оптужени Марковић, па се у свом говору изјаснио да је потребно образовати једну хомогену владу од људи чврсте руке, а да се та влада касније прошири и уласком претставника разних политичких партија. На крају конференције, присутни су једногласно изабрали Милана Недића као најподеснију личност за претседника владе и решили да тај предлог поднесу Немцима. У доношењу ове одлуке присуствовали су и оптужени Марковић и оптужени Кумануди.

Поред тога, оптужени Марковић је још пре те конференције у једном разговору са Миланом Недићем настојао овога да убеди да је он - Недић најподеснија личност за претседника владе и да он треба тога да се прихвати, пошто комесарска управа нема никаквог ауторитета, а ситуација у земљи постаје из дана у дан све те-

жа и тежа. После образовања Недићеве владе, оптужени Марковић је одржавао присне односе са Недићем, говорио му о својој књизи коју је писао о Хрватима, дописивао се са њим и често са-етајао. Једном приликом у разговору са Недићем настојао је да убеди Недића да би требало да изврши реконструкцију владе и да у владу уведе претставнике свих политичких странака, које би биле спремне за једну такву комбинацију."

Оптужени Марковић пориче да је присусивовао оваквој конференцији и да је уопште савстовао Милану Недићу да се прими за председника ове Шакозване „Српске владе“.

За потврду навода из оптужнице изведени су на овом претресу као доказ читањем саслушања Милана Недића и Милана Јовановића.

Исказ Милана Недића као главног кривца, и да је дат на јавном претресу код Суда, не може се узети као доказ о кривци и о кривичној одговорности оптуженог Марковића са разлога.

а) Што је он Главни кривац и као такав не може бити сведок у случају оптуженог Марковића.

б) Што је Недић мртав и не може бити саслушан пред Судом, услед чега не могу да му се постављају питања и да се врши суочење.

Основно је правило у кривично-судском поступку да кривац не може бити према другом саокривљенику сведок. Његово казивање никада не може бити у пуном смислу те речи доказ, већ може бити само индиција за покретање истражног поступка према саокривљенику.

Сведок мора бити лице сасвим различито од окривљеника. Др. Божа Марковић у свом уџбенику „Кривично-судски поступак“ стр. 380 каже: „Главни кривац не може према другом саокривљенику бити прави сведок, па чак ни онда кад саучесник исказује у делу у коме он није саучествовао или у коме је само сумњив.“

Исказу Милана Недића не може се веровати из ових разлога:

1) Што је он можда побркао конференцију за његово кандидовање за претседника владе, на којој оптужени Марковић није био, са ранијим састанком за потписивање "Апела српском народу", на коме је оптужени Марковић био и на коме је Говорио;

2) Што је Недић као Главни кривац хтео да умањи своју одговорност преваљујући исШу на друга лица.

Исказ Милана Јовановића не може се примити као исказ сведока са разлога што и сам каже да му је Милан Недић причао да је Марковић био на састанку, као и да Га је помагао и томе слично. Овакви искази немају доказне снаге, пошто су то тзв. сведочења по чувењу из друге руке.

Но теорији слободне оцене доказа и слободног судиског уверења сведочење само по чувењу није потпун доказ са разлога што ау-Шор те изјаве, то треће лице, не може доћи пред Суд да Га судија испита и да се евенуШално зауне, односно суочи са другим сведоцима и оптужеником, Ше да судија по целокупном њиховом др-

жању и понашању буде у сиању да потпуно оцени истинитост или лажност те изјаве. Овде утолико пре што је Милан Јовановић осуђен за слично кривично дело.

Исказ оптуженог Танасија Динића дат на овом претресу да му је покојни Цветан Ђорђевић причао да је њему Цветану, покојни Милан Недић причао да Га је оптужени Марковић помагао, не може се примити као исказ сведока са истих разлога, који су истакнути за исказ Милана Јовановића, а утолико пре што је то сведочење по чувењу не из друге већ из треће руке.

Оптужени Драги Јовановић на овом претресу објаснио је своје раније казивање, изјавио је уколико је њему познато да оптужени Марковић није присуствовао тој конференцији, односно да њему није познато да је Марковић присуствовао.

Да Недић ни остали сведоци нису изнели којим је радњама оптужени Марковић помагао Недића, што значи да таквих радњи није било.

Да оптужени Марковић није био ни помагач ни пријатељ Недића види се још и из ових чињеница:

1) Да је оптужени Марковић био ухапшен од Гестапоа и да је у затвору провео од новембра 1942 до фебруара 1943 Године, што се свакако не би десило да је био Недићев помагач или пријатељ.

2) Да оптужени Марковић и Недић нису одлазили један другога у кућу.

3) Да је оптуженом Марковићу за сво време окупације био саван реквириран од Немаца, што није био случај са Недићевим помагачима и пријатељима.

4) Да се оптужени Марковић није дописивао са Недићем итд.

Да Недић не говори истину на који је начин постао председником владе утврђено је читањем на овом претресу акта заповедника Србије Бр. 3348/41 од 29 августа 1941 године (613) у коме каже да је наредио Милану Недићу да састави владу...

Из овога се види да је влада Недића дошла по наређењу Немаца, а не по избору и жељи неких личности, а најмање Срба и да је та ствар била уређена између Недића и Немаца, без учешћа народа и личности о којима је реч.

Па када Недић у овој Главној ствари не говори истину, тим пре се може претпоставити да и у мање важним стварима, то јест која су све лица била на тој конференцији није желео да каже истину.

У образложењу оптужнице стр. 144 наводи се да оптужени не признају да су присуствовали на овој конференцији, али да то не признавање ни у ком случају не доводи у сумњу њихово учествовање на тој конференцији, неГо само доказује да су потпуно свесни да су учествовали у бирању Недића за председника владе извршили кривично дело издаје свога народа, па се плашећи санкција труде да не признавањем избеГну кривичну одговорност.

Осуђујућа пресуда не може се донети само на основу исказа покојног Милана Недића. Није довољно за доношење овакве пресуде

налажење опШужнице, иШо се не може доведи ни у какву сумњу посШојања дела опШужених Марковића и Куманудија, већ напроШив, поШребно је било да се посШојање овога дела утврди одГова-рајућим доказним среШсШвима, а у овом конкретном случају ис-казима сведока који су присуствовали тој конференцији, а којих има доста у животу.

Само у том циљу у циљу изналажења материјалне истине, од-брана је била предложила да се испишају и сви они живи сведоци за које је Недић у свом саслушању казао да су били на тој конфе-ренцији заједно са оптуженим Марковићем. Суд је одбио овај пре-длог и одбрана је у немогућности о томе сада да говори.

Само испитом оваквих сведока утврдило би се:

- 1) Да ли су и они сведоци заиста били присутни на томе састан-ку, то јест да ли је и за њих казао истину, и
- 2) Ако су они заиста били присутни онда би једино они моГли поуздано посведочити да ли је био и оптужени Марковић.

Даље, оптужница у трећем делу у тач. под 1-в) ставља на терет оптуженима Марковићу и Куманудију да су извршили следеће кривично дело: „Почетком септембра 1944 године сазвали су јед-ну конференцију истакнутих политичких личности на којој су створили тзв. београдски претставнички одбор који је по замисли Марковића и Куманудија требао да одржи ред у Београду прили-ком повлачења Немаца. Поред тога на састанку је решено да тај одбор ступи у преговоре са претставницима тзв. Централног на-ционалног комитета у Београду ради проширења београдског пре-тставничког одбора са претставницима организације ДМ. Одлуче-но је било да Марковић и Кумануди успоставе везу и воде прего-воре са претставницима организације ДМ. 2-3 дана после форми-рања тзв. београдског претставничког одбора Марковић и Кума-нуди су се састали са претставницима организације ДМ у Београ-ду: Ацом Павловићем, Драгишом Јоксимовићем и Михаилом Сте-фановићем, и то у канцеларији Шумадиске банке код Илије Ми-хаиловића, па су постигли узајамни споразум о ступању пре-тставника организације ДМ у тзв. претставнички београдски одбор. Отада на седницама овог одбора учествовали су претстав-ници организације ДМ: Аца Павловић, Божидар Попадић и мајор Иван Павловић, звани Ђока, који је баш тих дана на конферен-цији са Велибором Јонићем и Недићевим ђенералима Радованови-ћем и Јонићем, Костом Мушицким и претставником специјалне полиције Бећаревићем, склопио споразум: да се све издајничке снаге ставе под јединствену команду Недићевог генерала Радова-новића и Дражиног мајора Митића, како би узели власт у Бео-граду пре доласка Народноослободилачке војске и Црвене армије па о томе обавестили савезнике, позвали краља и образовали вла-ду, а у случају неуспеха да се сви заједно повуку у Словенију. Тако је рад тзв. београдског претставничког одбора преко лично-сти мајора Ива Павловића, био повезан са радом Велибора Јонића, Мушицког, Радовановића, Бећаревића и генерала Боривоја Јони-

ћа, који су радили по наређењу издајника Недића. О раду тзв. београдског претставничког одбора члан тог одбора Илија Михаиловић обавестио је Недића, а преко Недића о томе су били обавештени и Немци који су то све са благонаклоношћу гледали."

Извиђајима на овом претресу утврђено је да Ива Павловић никад није учествовао у раду овога одбора нити да је са овим одбором имао ма какве везе. Ниједан од сведока не помиње Иву Павловића, па чак итавише ни на самом претресу није постављено ниједно питање о учешћу Иве Павловића у овом одбору. И када је отпала веза преко Иве Павловића Дражиног команданта Београда, а то је једина веза коју оптужница истиче између рада претставничког одбора и ЈонићевоГ плана, отпадају и везе одбора са Недићевим Генералима и орГанизацијом ДМ.

Извиђајима на овом претресу ушврђено је да оптужени нису дали такво признање па се има сматрати да је тим признањем утврђено постојање кривичноГ дела. Оптужени су признали чињеницу да су радили на оснивању - организовању београдског престоничког одбора за дочек руске војске. Ничим није утврђено да је овај одбор имао везе са радом Недића, Јонића и других.

На овом претресу расветљено је, да је циљ намераваноГ одбора имао бити самоорГанизовање Грађанства за прославу дана ослобођења и дочек Црвене армије и Народноослободилачке војске. Сретства којима се имао обавити овај задатак била су издавање проГласа Грађанству, потписаноГ од свих чланова одбора и образовање једноГ ужеГ одбора, који би имао да дочека и поздрави ослободилачку Црвену армију и Народноослободилачку војску. Сем овоГ задатка одбор није имао никаквих друГих циљева. По својој замисли овај одбор није био састављен од политичких људи већ од претставника разних установа, корпорација, политичких странака и др. Чланови одбора. моГли су бити само претставници оваквих установа. Одбор није био политички. Овакав његов састав искључивао је моГућност да се ма шта тајно ради.

Све је то утврђено и исказима сведока Ерчића и Јоксимовића датим на претресу код овоГ суда, као и исказима Милорада Белића. Ничим није доказано да су Немци обавештени о раду престоничког одбора. Илија Михаиловић је обавестио заиста Недића, али је за то одмах позван да повуче консеквенце и да напусти одбор, због тоГа што је самовласно, без претходноГ обавештења и одобрења осталих чланова., учинио овакво саопштење. Од тада Илија Михаиловић није био члан одбора нити присуствовао седницама. Оптужница каже да у раду на оснивању престоничкоГ одбора лежи дело сарадње са непријатељским властима или са орГанизацијом ДМ. Међутим, не види се у чему је престонички одбор помагао орГанизацију ДМ и какве је користи од престоничкоГ одбора имала та орГанизација, да би се могло да оцени, да ли постоји дело из чл. 3 тач. 6 Закона о кривичним делима против државе и народа, који пропис јасно Говори о ступању у сарадњу са непријатељима. Цотребни су акти, да би било сарадње. Сами

разговори нису сарадња. Ничим није утврђено да је постојала ма у чему сарадња престоничкоГ одбора са орГанизацијом ДМ.

На претресу је расветљено да се радило о оснивању престоничкоГ а не преставничкоГ одбора, што ја сматрам да није од великог утицаја, и о томе сматрам да не треба ни да Говорим.

Даље оптужница у тачки под г) ставља на терет оптуженим Марковићу и Куманудију да су извршили следеће кривично дело. „Упоредо са радом у такозваном београдском претставничком одбору, у коме су њих двојица били стварни руководиоци написали су меморандум краљу Петру, избегличкој влади и савезничким владама, у коме су оштро устали против давања помоћи коју су савезници пружали Народноослободилачкој војсци и нападајући народноослободилачки покрет одвратним лажима и клеветата, тражили од савезника да помогну организацију ДМ и да интервенишу у корист издајника Драже Михаиловића, који се у то време био потпуно ујединио са издајницима Недићем и ЈБотићем и од Немаца примио оружје и муницију, водећи огорчене борбе против јединица Народноослободилачке војске.”

Оптужени Марковић признаје да је овај меморандум био приватно написан и лежао у његовим хартијама, а да није уопште упућен нити предан онима који би имали да га потпишу, а камоли онима којима је намењен.

Меморандум савезницима, дакле, није уопште никоме од оних, који би требали да Га потпишу, ни показан, ни читан, а још мање да је предан савезничким владама. Само писање меморандума није нанело никакве штете народноослободилачкој борби и покрету, нити је користило орГанизацији ДМ. Према томе не постоји уопште таква радња која би могла да претставља дело сарадње са ДМ у циљу помагања орГанизацији ДМ ма у коме поГледу. Сва радња оптуженоГ Марковићх свела се на писање меморандума, дакле нема никаквоГ дела неГо је то састав приватних мисли ван области кривичноГ права. У томе поГледу важе они исти аргументи из чл. 1 и чл. 2 и чл. 11 Закона о штампи који су наведени под декларацију удружених странака и код осталих списа оптуженоГа Марковића. Оптужени је истакао, да је у то доба по улицама БеоГрада био излепљен један плакат од стране орГанизације ДМу коме се рекло да се у БеоГраду ствара некакав одбор и да тај одбор нешто спрема, али да су изасланици покрета ДМ ту и да ће се обрачунати са сваком који буде ма шта радио без споразума са Дражином орГанизацијом.

Текст те претње објављен је и у листу „Глас БеоГрада”, орГана ДражиноГ покрета у БеоГраду, и тиме је та претња појачана. За ово је предложено да се испитају Аца Павловић и Божидар Поподић. Суд овај предлоГ није усвојио, те ми је о томе сада немогуће и Говорити.

Оптужени Марковић, да би се обезбедио од евентуалног напада орГанизације ДМ, написао је овај меморандум и саставио га искључиво да служи њему као докуменат за одбрану пред претставни-

цима Дражине организације, да докаже да у његовом раду нема ништа што би изгледало као нешто управљено против организације ДМ. Меморандум је симулиран докуменат, имао је искључиво ту сврху и због тога је изнета критика Комунистичке партије, која не претставља прави став оптуженог Марковића.

Али ако узмемо да је саопштен и да је објављен меморандум и да он садржи клевете и увреде за Народноослободилачку војску, те клевете и увреде амнестиране су по тач. 4 чл. 1 Указа о амнестији и помиловању од 5 августа 1945 године, који гласи: „Даје се општа амнестија ... свим лицима која су нанела клевете и увреде Југословенској армији, њеним претставницима, народним властима и њиховим органима.”

Даље оптужница у трећем делу у тачки 4 под а) ставља у терет оптуженом Марковићу да је извршио и следећа кривична дела:

„а) Оптужени Марковић је за време окупације, а нарочито у 1944 години, одржавао тесне везе са организацијом ДМ преко Божицара Попадића, члана тзв. Централног националног комитета ДМ, преко Илије Михаиловића, (који је одржавао везу између Недића и Драже Михаиловића) преко Недићевог окружног начелника Путниковића, и преко Милице Топаловић (жене Живка Топаловића, која је била у Врховној команди ДМ.)”

Утврђено је да оптужени Марковић ни у 1941 ни у 1942 ни у 1943 години није имао никаквог додира ни са Дражом ни са његовом организацијом.

Веза преко Попадића у 1944, ако се уопште може говорити о некој вези била је та да му је Попадић једном дошао, легитимисао се и позвао оптуженог Марковића у своју кућу на састанак са Милицом Топаловић. Саслушањем самог Попадића утврђено је да он, Попадић, није присуствовао томе састанку, те према томе не може се говорити уопште о некој вези преко Попадића. Састанак са Милицом Топаловић, који је дошао по иницијативи Милице, а не оптуженог Марковића, не може се назвати везом. *Сам Попадић у своме саслушању шврди да је овај састанак протекао без његовог присуства и да му је само доцније Милица причала о току разговора. Из овога се види да је састанак са Милицом био приватан састанак, без везе са организацијом ДМ, јер да је тај састанак био у вези са организацијом ДМ, томе састанку би присуствовао и испитани сведок Попадић, који је члан Централног комитета организације ДМ и претставник организације ДМ у Београду. Ничим није утврђено да је Милица Топаловић била у Врховној команди ДМ.*

Исто тако расветљено је да није постојала никаква веза оптуженог Марковића преко Илије Михаиловића са организацијом ДМ. Са Илијом Михаиловић оптужени Марковић се је састао први пут као са претставником јенесоваца приликом оснивања престоничког одбора, и тада није ни знао нити му је Михаиловић говорио да он има неке везе са Дражином организацијом.

Исто тако није утврђено да је постојала веза преко окружног начелника Путниковића, преко кога је оптужени Марковић желео да оГради себе и своју политичку Групу од рада Дражиних орГанизација. Ово се унеколико потврђује исказима испитанога Мулалића у истражном поступку и саслушањима оптужених Драже Михаиловића и Стевана Мољевића на овом претресу, тј. да је преко Путниковића оптужени Марковић доставио писмо орГанизацији ДМо ком је било речи.

Оптужени Марковић упорно пориче да је ма када и ма шта писао мајору Комарчевићу, кога није ни познавао и да он није преко њега одао депеше о којима је реч у оптужници. Одбрана је предложила да се испита као сведок Миле Вукосављевић, млинар из Уба, код кога је оптужени Марковић становао као избеглица, после бомбардовања Београда, који је могао да посведочи:

а) да оптужени Марковић уопште није познавао мајора Комарчевића и да је Марковић био позван к њему да разговара о бомбардовању Београда, да му није писао никакво писмо, неГо да је усмено саслушаван;

б) да је оптуженом Марковићу од Дражине команде забрањено било да излази из вароши Уба у села као политичар, и да је збоГ тога напустио Уб и вратио се у Београд.

Пошто је Суд одбио овај предлог, то је ова чињеница остала нерасветљена, па с обзиром на остале околности може се поверовати одбрани оптуженога.

Исказима оптужених Драже Михаиловића и Стевана Мољевића на овом претресу утврђено је, да оптужени Марковић никада није припадао орГанизацији ДМи да са њом није имао никакве везе, сем што је упутио два писма, којима је, по мишљењу оптужених, тражио да буде примљен у орГанизацију, а да Га је организација одбила.

Исказима оптужених Драже Михаиловића, Стевана Мољевића и Виловића на овоме претресу потпуно је расветљено и утврђено да оптужени Марковић није припадао орГанизацији ДМ, да није одржавао никакве везе са том орГанизацијом, да није учествовао нити у доношењу, нити у извршењу ма какве одлуке орГанизације ДМ. Ово се може потврдити и исказима самоГ Мулалића, Аце Павловића и Божидара Попадића.

Чињеница да је оптужени Марковић писао организацији ДМ не може бити доказ о оржавању везе са том организацијом, јер из садржине тога писма не види се јасно да је он тражио да буде примљен у организацију, како су га протумачили оптужени, јер је оптужени тим писмом хтео да се огради од рада организације ДМ и радикала, који су били примљени у ту организацију, што је можда код оптужених Михаиловића и Мољевића створило утисак да се он сам нуди да буде примљен у организацију. Дакле, ничим није доказано да је оптужени Марковић извршио какав акт или радњу, који би значили сарадњу или одржавање везе са организацијом ДМ.

Даље оптужница у трећем делу тачке 2 под б) ставља на терет оптуженом Марковићу да је извршио и следеће кривично дело:

„б) оптужени Марковић, даље, у време окупације написао је брошуру пропагандног карактера са насловом „Ново или старо“, у којој је, нападајући безочно лажима и клеветама. народноослободилачки покрет, позивао организацију ДМ да исправи политичке погрешке неких својих чланова како би могла са успехом „сврвити“ народноослободилачки покрет (или како се оптужени Марковић изражава „Тито-ушашко-хрватски покрет који води под бољшевичко-партизанском фирмом“). Ову своју брошуру давао је другим личностима на читање.

Брошура „Ново или старо“ био је рукопис приватан, није умножаван, ни растуран, те према томе не може да се узме да је сарадња или помагање организације ДМ.

За напис „сШаро или ново“ важе она исШа излагања као и за остале његове написе, да према члану 1 и 2 Закона о шШампи овај напис улази у сверу некажњиве припремне радње, пошто није објављен ни путем штампе, нити физичким и хемиским средствима спреман за умножавање и растурање. Напис. није имао пропагандни карактер, већ самим тим што није био спреман за умножавање и растурање, што је битно код свакоГ написа пропагандноГ карактера.

Прави циљ тоГа написа, као што се види из крајњеГ закључка, био је Шај да се сва питања о будућем уређењу ЈуГославије оставе на страну и да се све снаГе уједине за ослобођење земље од Немаца. Али како тај напис није био срећно израђен у духу ове идеје, то Га је и сам оптужени Марковић уништио, одбацио. Тиме што је напис дат једној девојци на читање, да би можда ставила своје примедбе, ћерки човека који је заједно са оптуженим Марковићем лежао у затвору Гестапоа не може том напису дат, и пропагандни карактер.

Најзад, да је тај напис имао тај циљ да поправи извесне Грешке Држисних орГанизација, он би несумњиво био и послат, било Држи било његовом централном комитету, било њиховим орГанизацијама. Међутим, утврђено је да тај напис није дао ником на читање сем једној девојци и то из друГих разлога без икаквоГ пропаГандноГ карактера.

Према овоме може се поклонити вера одбрани оптуженоГ да се код овога написа ради о једном скупу мисли и рефлексии намењених оном циљу који је обележио у својим саслушањима у току истраГе и на овом претресу и да Шај напис не треба узети као мерило његовоГ политичкоГ и националноГ става и држања и ни пре и ни за време окупације.

За оцену тоГа његовог става меродавни су општепознати његови бројни написи, књиге и студије објављени у току последњих 15 Година и на нашем и на страним језицима из којих се јасно може видети његово конкретно држање према свима странкама и покретима, а посебно према Комунистичкој партији. Као полити-

чки човек и као научни радник, оптужени Марковић увек се руководио начелима демократије и као такав био је спреман да са svakим народним покретом рачуна као са чињеницом о којој се мора водити обзира. За време рата био је противник и Недића и ЈБотића, а није хтео да приђе ни покрету Драже Михаиловића, који је критиковао, па га је у последње време и гласно осуђивао због његовог погрешног рада и метода.

Овај напис због кога се оптужује јесте његов приватан спис, који нити је намеравао да растура нити га је растурао, јер он садржи скуп мисли по разним питањима, које је мисли после коришћивао и прилађивао разговору са својим пријатељима, због чега је он овај спис одбацио као неуспео и с њим није био задовољан.

Овај спис није ниуколико и ниучему користио организацији ДМ а исто тако ниуколико и ниучему није шкодио народноослободилачком покрету. Дакле, овај спис није произвео никакве последице. Уколико би тај напис садржао увреде и клевете за народноослободилачки покрет оне су амнестиране по чл. 1 тач. 4 Указа о амнестији од 5 августа 1945 Године.

Даље оптужница у III делу у тач. 2 под в) ставља на терет оптуженом Марковићу да је извршио следеће кривично дело:

в) „У два маха у 1941 и 1944 години оптужени Марковић провео је дуже времена у Параћину код браће Теокаревића. Тамо су га посећивали немачки мајор Клемент и генерал Штарк. За време бављења код Теокаревића написао је један памфлет у форми брошуре, коме је дао назив „О Хрватима и о држању Хрвата“. У овом памфлету Марковић је са злочиначком промишљеношћу нападао цео хрватски народ, бацајући на њега сву одговорност за многобројне страшне злочине које су извршили Павлићеви усташи над српским становништвом у Хрватској. У том памфлету он прети хрватском народу суровим казнама за сва злочинства усташка и пледира за изванредне мере према читавом хрватском народу. По том памфлету Марковић је говорио Милану Недићу, Божићу Попадићу и другим личностима, а давао га је на читање Лази Теокаревићу и другим својим пријатељима, те тиме извршио злочиначку пропаганду шовинистичке мржње према хрватском народу.“

Исказима испитаних сведока Теокаревић Славка од 12 XII1945 Године и Теокаревић Владе од 13 XII1945 године потврђена је одбрана оптуженог Марковића да је се свега једанпут бавио у Параћину за све време окупације и то 1944 Године када се после страховите поГибљи свога брата и целе породице склонио да прве дане преболи у самоћи.

Исказима сведока расветљено је да немачки мајор Клемент и генерал Штарк нису долазили у посете код оптуженог Марковића, већ да су долазили у фабрику код Теокаревића.

Мајор Клемент долазио је у фабрику свега једанпут за време бављења оптуженог Марковића у Параћину и то пословно и том приликом се видео са Марковићем. Марковић је познавао мајора Клемента утолико што је он становао у реквирираним собама у

стану оптуженог Марковића. Због понашања овога мајора оптужени Марковић био је приморан да иде код Недића и да га моли да га узме у заштиту.

Генерал Штарк, пролазећи кроз Параћин на путу за Београд, за ноћио је у кући Теокаревића. Њега оптужени Марковић није познавао и за време вечере видео га први и последњи пут.

Ове чињенице не дају повода ни сумњи да је оптужени Марковић имао ма какве везе са овим Немцима, а још мање да је писао брошуру под утицајем тих Немаца.

Писмо Д. Аватића од 30 VIII 1943 године, које је изведено као доказ на овоме претресу, предложено од оптужнице, утврђено је да Марковић није написао брошуру „О Хрватима и о држању Хрвата“ у Параћину у 1944 години како наводи оптужница већ да је она била написана пре 30 VIII 1943 Године када је Аватић изнео своје примедбе, што даје основа да се поверује оптуженом Марковићу да је брошура заиста написана у 1941 и 1942 Години.

Оптужница налази да је оптужени Марковић писањем ове брошуре учинио кривично дело „Распиривање националне мржње и раздора“ предвиђено у чл. 2 закона о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора, објављено 29 маја 1945 Године.

Питање, да ли је само писањем ове брошуре, оптужени Марковић учинио кривично дело и да ли постоји његова кривична одговорност.

Према одбрани оптуженог Марковића ова брошура је рукопис приватан, није умножаван ни растуран.

Казивањем Милана Недића и Божидара Попадића у њиховим са слушањима да им је оптужени Марковић говорио да пише расправу о Хрватима, доказује да они нису читали ту расправу и да она није умножавана и нуђена на читање.

Писмо др. Аватића утврђује се да је он прочитао само један одломак рукописа и то вероватно приликом откуцавања на машини, која чињеница не мења карактер списа као приватног рукописа. Чл. 1 Закона о штампи од 31 августа 1945 Године Гласи:

„У Демократској федеративној Југославији штампа је слободна. Нико не може бити спречен у слободном изражавању својих мисли путем штампе, осим у случајевима које овај закон предвиђа.“

Чл. 2 иста Гл. закона гласи:

„Под штампом у смислу овог закона подразумевају се сви штампани списи, слике, цртежи или други слични предмети, који су механичким или хемиским путем израђени за умножавање и растурање... (став 1)

Чл. 11 из ТОГ закона Гласи:

„Забрањује се растурање и продавање појединих књига, новина или других штампаних ствари ако садрже:

1) Пропагирање, изазивање или распиривање националне, расне или верске неједнакости, мржње и раздора итд.

Узапћеним рукописом брошуре утврђује се да она није ни механичким ни хемиским путем израђена. за умножавање и растурање, како то тражи став 1 члана 2 Закона о штампи.

Члан 2 Закона о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора, објављеног 29 јула 1945 године, гласи:

„као такав напад на националну равноправност казниће се и свака агитација и пропаганда којом се иде на то да се изазове или распали национална или расна мржња или раздор, а исто тако и писања, издавања, штампана и растурања списа такве садржине.“

Овај пропис треба упоредити са прописом чл. 24 Закона о штампи који гласи:

„као одговорно лице у смислу казних одредаба овога закона сматра се у првом реду писац; ако је писац непознат или ван доминација власти, онда уредник, а ако уредника нема, онда је издавач; ако је издавач непознат, онда штампар; а ако је и штампар непознат, онда растурач.“

Из овога поређења излази да је у случају растурања списа по чл. 2 Закона о забрани изазивања националне, расне и верске мржње и раздора, предвиђена солидарна одговорност писца, издавача, штампара и растурача списа, изузетно од општег прописа члана 24 Закона о штампи, што значи да само писање без умножавање и растурања списа није инкриминисано.

За појам кривичног дела расиривања националне мржње и раздора према чл. 2 Закона о забрани изазивања националне и верске мржње и раздора потребно је или усмена агитација или растурање штампаног или умноженог списа такве садржине.

Према томе, писање само за себе није инкриминисано све док не буде отштампано или умножено и раширено између већег броја лица, код којих може изазвати националну мржњу.

И покушај овога кривичног дела по свом појму почиње не писањем или давањем тога дела у штампу, па чак и штампанем, већ тек ширењем и растурањем списа. Писање, дакле, само по себи није ни покушај, већ само припремна радња која није кажњива.

Под претпоставком, када би и постојало кривично дело, време и околности под којима је писана брошура, као и начин на који је долазио оптужени до података даје могућности да се поверује одбрани оптуженога Марковића, да је онакву брошуру могао написати у заблуди, што искључује његову кривичну одговорност.

Оптужени Марковић није сматрао овај спис дефинитивним, он га је задржао и наставио и даље да прикупља податке, да исте проверава, пошто би тај спис по његовој замисли требао да има историско-политички значај. Отуда је и сачувао примедбе др. Аватића у намери да их искористи. Јасно се види да он овај спис није написао у намери да изазове националну мржњу против Хрвата, дакле није имао умишљај. Ово се најбоље потврђује том чињеницом што спис није хтео ни да умножи ни да га објави. Брошура је писана само на основу података, које су му дале избе-

глице за које је и сам смаШрао да Шреба да се провере. Најзад, ова брошура није произвела никакве последице.

ОнШужени Марковић брани се да је ову брошуру написао у заблуди. Може ли се поверовати оваквој могућносии. Када се узме у обзир да је онШужени Марковић написао ову брошуру према подацима које је могао добиШи у Шо време само од избеглица које су неоправдано преносиле мисао да је цео хрваШски народ учествовао са усташама у покољу Срба може се претпоставити да је и оптужени Марковић подлегао њиховим. утисцима.

О могућности овакве појаве најбоље сведочи уводни чланак др. Рада Прибићевића у „Политици“ од 3 XII1944 године под насловом „За братску љубав и против сејача мржње“ у коме третирајући ову тему поред осталог каже: „Но један део, надајмо се мали део и о таквима хоћемо данас да Говоримо ону оправдану мржњу коју је Гајио противу усташа преносио је неоправдано на цео хрватски народ“ (Говорећи о избеГлицима).

У Политици од 17 марта 1945 Године на 3 страни објављено је суђење издајцима у Сплиту са саопштењем крупним словима „Осуђен је на смрт фра Петар Главаш који је звоњењем црквених звона позивао народ на покољ Срба“.

Др. Бакарић председник владе Народне републике Хрватске у свом Говору одржаном. 17 маја 1945 Године у Сабору, објављеном у Политици од 18 маја 1945 Године, поред осталог казао је: „...А слуГа ивапски Павелић нахушкао је цео хрватски народ на Србе, наГовестио је уништење свему ономе што је српско“.

Тужилац: Ви мислите овако кратким реченицама...

Бранилац: Дајте. да кажем целу мисао, јер целина има смисао док овакве поједине реченице могу дати друГи значај. Из оваквих написа, неколико Година после извршених покоља може се стећи уверење да су савременици у доба вршења покоља моГли имати овакве претпоставке тј. у оним првим тренуцима опште пометње. Доцнијим развојем доГађаја утврдило се да су оваква мишљења била неоснована и поГрешна.

Маршал Тито приликом посете братској Словачкој у Братислави у одржаном Говору 25 марта 1946 објављен у Борби од 26 марта 1946 на првој страни између осталог рекао је: „Наши народи у ЈуГославији радују се што је словачки народ имао снаГе да опере љагу коју су му били нанијели издајници Тисо и остале слуГе непријателм као што је хрватски народ имао снаГе да опере љагу коју му је нанео издајник Павелић, поГлавар хрватских усташа“.

У изузетним случајевима као што су у току овоГа рата вршени масовни злочини од окупатора, и њеГових помаГача могло се доГодити писцима да у првим тренуцима Гнева и оГорчења напишу нешто што у хладнокрвном размишљању не би написали.

Молим Суд да ми изузетно дозволи да се послужим једном сличном полемиком у руској штампи која је пренета и преко наших листова. Иако нема никакве непосредне везе са случајем оптуж-

женог Марковића, али да Шаква моГућносШ може посШојати и код најјачих писаца можемо се послужити са познатим случајем Иље Еренбургa и полемиком која се поводом тоГа развила.

Иља Еренбург под првим утисцима, стеченим после проГона Немаца са руске територије о извршеним незапамћеним у историји злочинима писао чланке у којима је изнео и такве мисли које су изазвале полемику са ГеоргИјем Александровим.

У таквим првим моментима узбуђења Иља Еренбург у своме сјајном чланку објављеном у Политици од 19 II 1945 Године на 2 страни под насловом „Цвет Немачке" између осталоГ каже о Немцима. „Били су јединствени и удружени у својим злочинима, мораће да буду јединствени и удружени и пред лицем правде... Наравно у Мајданеку је поГинуло више, али Немци моГу рећи да су у Мајданеку радили целати, апсанције, изроди немачки..."

„...Ствар иде ка расплету. Само да се не заборави, само да се не омекша! Земљу у којој раде научници који муче људе такву земљу мало је победити, њу треба обуздати, навући јој лудачку коцуљу, везати јој чврсто руке. У Политици од 15 априла 1945 Године објављен је извештај ТАССА од 14 априла 1945 из Москве поводом чланка ГеоргИја Александрова објављеноГ у „Правди" у коме полемисе са писцом Иљом Еренбургом у коме се поред оста-ЛОГ каже:

„Иља Еренбург у својим чланцима приказује становништво Немачке као једну целину. Он пише да Немачка не постоји да је то само једна оГромна банда. Ово становништво је поГрешно... Совјетски народ никада није идентификовао становништво Немачке са злочиначком фашистичком кликом која влада у Немачкој. Маршал Стаљин је рекао: „Било би смешно идентификовати Хитлерову клику са немачким народом с немачком државом, историско искуство показује да Хитлери долазе и одлазе, али немачки народ и немачка држава остају".

Ја вас молим за извињење што сам ја оваква имена везао за овај процес, али сам хтео да после таквих збивања у оваквим изузетним тренуцима споменем овај чланак. Ја се сећам овоГ чланка, кад сам Га читао да је на мене оставио један веома дубоки утисак и штета би било да Га се заборави. Чињеница да сам овде изнео та два Гледишта односи се да ове велике ствари треба да Гледамо друкчије, што је сасвим разумљиво и на своме месту.

На крају оптужница у трећем реду тач. 2 под г) ставља на терет оптуженом Марковићу да је извршио и следећа кривична дела.

г) оптужени Марковић је даље, после ослобођења земље остао у земљи иако је знајући каква је дела учинио, приликом бекства Немаца из Београда припремао да заједно с њима бежи и био први на списку српских личности, које су се пријавиле немачком посланству за одлазак. Чим је почео да се сређује живот после завршених операција, оптужени Марковић је наставио свој противнародни рад. Тако је написао летак „Декларација удружених странака" у коме, између осталих лажи и клевета којима је напа-

дао створено стање у ДФЈ, тражио демобилизацију војске и заштиту емиграната-издајника недићеваца и дражиноваца, са којима је за време окупације сарађивао. Тај захтев за демобилизацију оптужени Марковић је поставио у време после завршетка ратних операција, али пре окончања ратног стања које се имало окончати тек закључењем мировног уговора са земљама против којих је наша земља била у рату. Та такозвана „Декларација удружених странака“ била је илегално умножавана и растурана и служила је као сретство намењено да утиче на слабљење морала бораца и стварање нерасположења код породица бораца југословенске армије“.

Чињеница да је оптужени Марковић хтео да бежи за Немачку и да је био први на листи који су тражили пасоше од немачког посланства остало је. Исказом оптуженог Јонића на претресу пред овим судом, расветљено је да је на том списку који је прочитао Јонић, Јонић није био сигуран да се име базе Марковића односи на оптуженога.

Најзад, оваквом неодређеном мишљењу Јонића не може се поклонити вера из два разлога:

1) што оптужени Јонић сем имена оптуженог Марковића није упамтио ниједно друго име из тога списка, мада се сећа да је тај списак био велики и да га је он прочитао, и

2) што он као Главни кривац не може бити сведок према саокривљенику и што постоји оправдана сумња да је оптужени Јонић на овај начин преваљујући кривицу на другога хтео да умањи своју одговорност.

Према томе овакав исказ не може бити потпун доказ за утврђивање ове чињенице и он је могао бити само индиција за вођење истраге у овом правцу. Па пошто никаквим другим сретствима ова чињеница није доказана има се сматрати да је остала недоказана.

Сем тога нико од сведока и не тврди да је била пријава оптуженог Марковића и да је неко видео ту пријаву.

Декларација удружених странака није ни умножавана ни растурана. Нису поднети никакви докази да је то умножавање и растурање остало, а узапћен примерак декларације доказује да није ни механичким ни хемиским путем израђен за умножавање и растурање, по чл. 1 и 2 Закона о штампи. Шести став наирта ове декларације који је остао у фиоци није кривично дело. Смисао онога дела декларације који говори о демобилизацији војске неправилно је протумачен. Потребно је стога, да се тај део из декларације наведе у целости како је написан: „Пошто је рат завршен и земљи не прети никаква опасност, мора се извршити демобилизација војске, чије се бројно стање има свести на мирнодопски кадар. Све регуларне оружане снаге имају се реорганизовати, модерно опремити и деполитизирати. Влада би се имала побригати да се демобилисани без потреса укључе у мирнодопски живот и рад. Старе борце југословенске и садање борце Југословен-

ске армије, а нарочито инвалиде Шреба поШнуно обезбедиШи у знак признања оШацбине за њихове заслуге у борби за ослобођење земље." Из овакве сШилизације не може се извесШи закључак да је опШужени имао намеру да утиче на слабљење морала бораца, којима ово није упућено, ни на сШварање нерасположења код породица бораца Југословенске армије. А шШа управо значи захШев за демобилизацију пошШо је рат код нас фактички био свршен. То се лепо види из седнице законодавног одбора на којој је и усвојен Закон о демобилизацији најмлађих годишита где је предложено, да се узму у разматрање могућност демобилизације старијих студената из треће и четврте године, да би им се створила могућност да доврше школовање. Политика од 26 октобра 1945 Године донела је извештај са седнице законодавноГ одбора у коме је речено да законодавни одбор сматра предлоГ за демобилизацију као „нов доказ мирољубивости наше државе у спољно-политичким односима а уједно и знак чврстине и сиГурности нашеГ унутрашњеГ поретка." Ово је схватање правилно јер демобилизација не само што не слаби војну и економску моћ државе већ је знак њене чврстине и сиГурности. Да је ово питање демобилизације постављало проблеме о којима су требале да се доносе одлуке, види се најбоље из тоГа, што је данашња влада донела читав низ закона и мера о демобилизацији војске делимично пре писања ове декларације, а делимично после писања декларације. Тако су донети и објављени:

- 1) Закон о демобилизацији старијих Годишита обвезника, жена и хранилаца у ЈА и морнарици, објављен 20 јула 1945 Године „Службени лист" бр. 51,
- 2) Закон о измени члана 9 Закона о демобилизацији старијих ГОдишита обвезника жена и хранилаца у ЈА и морнарици, објављен је 3 авГуста 1945 Године „Службени лист" 55,
- 3) Правилник за извршење Закона о демобилизацији старијих Годишита обвезника, жена и хранилаца у ЈА и морнарици, објављен 7 авГуста 1945 Године („Службени лист" 57).
- 4) Правилник о давању зајмова сходно члану 8 Закона о демобилизацији старијих Годишита обвезника, жена и хранилаца у ЈА и морнарици објављен 2 октобре 1945 Године „Службени лист" 75.
- 5) Решење о ослобођењу демобилисаних бораца од плаћања свих такса приликом закључења зајмова у смислу Закона о демобилизацији - објављено.
- 6) Обрасци за извршење правилника о давању зајмова сходно чл. 8 Закона о демобилизацији старијих Годишита, жена и хранилаца у ЈА и морнарици, објављен,
- 7) Закон о демобилизацији најмлађих Годишита и друГе партије старијих Годишита обвезника, хранилаца и свих жена из ЈА и морнарице, објављен 30 октобра 1945 Године („Службени лист" 84).
- 8) Закон о изменама и допунама Закона о демобилизацији старијих Годишита обвезника, жена и хранилаца у ЈА и морнарици од 10 јула 1945 објављен 30 октобра 1945 Године, „Службени лист" 84.

9) Правилник за извршење Закона о демобилизацији најмлађих годишња и друге парције старијих Годишња обвезника и свих жена из ЈА и морнарице објављен је 2 новембра 1945 године „Службени лист“ 85.

10) Измене и допуне Правилника за извршење Закона о демобилизацији старијих Годишња обвезника жена и хранилаца у ЈА и морнарици, моб. бр. 9100 од 4 августа 1945 Године, „Службени лист“ број 57 од 7 августа 1945 Године објављено 2 новембра. 1945 године, „Службени лист“ 85.

И у предметној декларацији заузимао се један став извесне групе политичара и политичких странака, како би се овај проблем демобилизације, створен последицама рата и окупације имао да реши.

Погрешно је налажење оптужнице да је овом декларацијом оптужени Марковић тражио заштиту емиграната - издајника недићеваца, дражиноваца, са којима је за време окупације сарађивао.

Текст саме декларације који Говори о амнестији у очигледној је супротности са оваквим схватањем.

Ако бисмо хтели да схватимо праву мисао писца ове декларације, онда морамо узети у обзир ставове декларације онако како су написани од речи до речи, па тек у том случају ако они не би били потпуно јасни, онда би се могло прибећи тумачењу и изналажењу смисла састава. Због тога сматрам за потребно да цитирам ове ставове из декларације у целости, а који Гласе:

„2) Влада би имала да да опиту амнестију за сва дела како за пресуђена, тако и за она где је поступак у току код свих судова, а која су настала као последица рата и окупације, изузев дела, велеиздаје, издаје и злочина (убиства, разбојништва и пљачке) сходно прописима општег кривичног закона а која се дела имају дати у ислеђивање редовним и независним судовима.“

„3) Влада би својом декларацијом имала да прокламује све демократске слободе и Грађанска права и да за њих пружи потребне Гаранције. Влада би имала исто тако загарантовати безбедност свим политичким емигрантима, који због садашњег става у земљи бораве на територијама наших савезника. Влада ће такође имати да изврши хитно репатрирање свих ратних заробљеника, интернираца и насилно одведених радника.“

Из стилизације је ових текстова јасно се види:

а) Да се није имала намера, како то оптужница претпоставља, да се заштите емигранти издајници, недићевци, дражиновци и њима слични;

б) већ напротив, хтело се, да се општом амнестијом заштите учиниоци само оних дела која су настала као последица рата и окупације изузев дела велеиздаје, издаје и злочина (убиства, разбојништва и пљачке), која се дела напротив имају дати у ислеђивање редовним и независним судовима.

Уколико се овом декларацијом предлагало, да би влада имала исто тако загарантовати, безбедност свим политичким емигрантима, који због садашњег стања у земљи бораве на територији

наших савезника не може се ни у ком случају тако протумачити да се тиме хтело да иде на то, да се заштите недићевци, дражиновци, издајници и томе слично. Претпоставка је и мислило се, да на територији наших савезника овакве личности не постоје, мислећи на недићевце, дражиновце и издајнике, а уколико се за кога појединачно докаже да је починилац ма и једног кривичног дела од дела набројаних у предњем излагању, као дела издаје, велеиздаје и злочина (убиства, разбојништва и пљачке), која су изузета од амнестије, они би по постојећем споразуму са савезницима имали бити предани нашим властима на кажњавање, као што је то у међувремену једним добрим, делом учињено. Постављањем оваквих питања, у предметној декларацији није се ишло на то, да се врши пропаганда противу данашњег постојећег стања у земљи. Да су ова питања постављала потребу њихових решења види се најбоље из тога, што су по предлогу владе донета два указа о општој амнестији и то:

- 1) Указ о општој амнестији од 22 новембра 1944 године, и
- 2) Указ о општој амнестији и помиловању објављен 5 августа 1945 године.

А шта управо значи давање амнестије? То је најбоље објаснио маршал Тито као председник Владе у образложењу свога предлога за амнестију у речима:

„Да давање такве амнестије претстаља нови доказ снаге и јединства наших народа, да ће она допринети још више нашем јачању изнутра и добијању поверења споља.“ - Објављено у „Политици“ од 22 XII 1944 Године.

Исто тако је објаснио уводничар „Политике“ у чланку „Само јаки праштају“ од 23 XII 1944 Године.

Дописник „Ројтера“ за амнестију од новембра 1944 Године написао је: да је то највећи политички акт од ослобођења Београда, која је изјава крупним словима донета на првој страни „Политике“ од 23 XII 1944.

Према овоме, ова декларација није летак који је растуран, јер то ничим није доказано и она није израђена од оптуженог Марковића као његова оригинална замисао, већ је израђена на основу скупа мишљења и излагања претставника разних странака који су требали да учествују у доношењу и издавању ове декларације. Она није коначна, већ је била само један предлог за састанак претставника опозиционих странака, о коме се имало тек Говорити, те је зависило од тога састанка да ли би тај предлог био као основа за израду декларације, или би можда био који други предлог, у случају да би се решило да се не излази на изборе. Једновремено написан је и други састав од оптуженог Марковића, који би се на тој конференцији дискутовао и евентуално издато у случају да би се решило да се изађе на изборе. И овај напис узашћен је са овом декларацијом и налази се код истражних власти.

Да би се добила јасна слика о свему, треба имати у виду: да доношење ове декларације пада у раздобљу између окончања осло-

бодилачке борбе и пре еазива Привремене народне скупшине, пред изборе. У њој се заузимало једно гледиште по коме се имала образовати једна шира концентрациона, влада, у којој би биле заступљене све некомпромитоване политичке странке, до састанка, Привремене народне скупштине и образовања парламентарне владе, и да тако састављена влада у томе међувремену реши питања изнета у декларацији.

Из саме декларације јасно се види да за остварење у њој изложених циљева није намеравано нити проповедано да се до тога дође путем силе, већ напротив да се воља већине народа оствари парламентарним средствима.

У оваквим радњама оптужница налази да постоји кривично дело. Наношење штете војној снази земље, предвиђени у чл. 3 тач. 2 Закона о кривичним делима противу народа и државе.

Сматрам за умесно да истакнем да је оптужени Марковић лишен слободе ноћу између 2 и 3 септембра 1945 године, а да је наведени Закон о кривичним делима противу народа и државе ступио на снагу 1 септембра 1945 Године, као и то да је ова декларација достављена пре 1 септембра 1945 Године, то молим Суд да приликом примене овога закона има у виду чл. 18 истога закона. Оптужница налази да је оваквим својим радњама сем радњама у тачки 2 под в и Г о којима је било речи оптужени Марковић извршио кривично дело помагање у злочину политичке сарадње са непријатељем у време рата и окупације, предвиђено у члану 3 тачка 6 Закона о кривичним делима противу народа и државе, а кажњиво по чл. 4 истога закона.

Дакле, оптужница га оптужује да је извршио кривично дело помагања у злочину политичке сарадње са непријатељем за време рата и окупације, а не да је извршио кривично дело политичке сарадње са непријатељем за време рата и окупације.

Кривично дело помагања предвиђено је у тач. 1 члан 6 Закона о кривичним делима противу народа и државе, у коме је члану прописана и казна, а не у тач. 6 члан 3 у вези чл. 4 истога закона, како то оптужница наводи, којим је прописима предвиђена много стражија казна.

Како су дела која се стављају на терет оптуженом Марковићу извршена пре ступања на снагу Закона о кривичним делима противу народа и државе, то се по чл. 18 истога закона намеће питање, ако би Суд дошао до уверења да је Марковић доиста учинио то дело, који ће се закон као блажи према њему применити, да ли одлука о суду за суђење злочина и престапа на против српске националне части, донета од претседништва Антифашистичке скупштине Народног ослобођења Србије, објављене у „Службеном Гласнику“ Србије бр. 3 од 10 марта 1945 чл. 2 у вези чл. 4, или Закон о кривичним делима противу народа и државе.

С обзиром на све изведене доказе на овом претресу у доказном поступку, могао би се извести закључак да оптужени Марковић није починио сва кривична дела које му оптужница ставља на

терет и да у свим његовим радњама, уколико их је било, нема кривичне одговорности.

Уколико би Суд нашао да у радњама оптуженог Марковића постоји кривично дело помагања у злочину политичке сарадње са непријатељем у време рата и окупације, оно је Указом о амнестији, објављеним 5 августа 1945 амнестиране по чл. 1 тач. 1 у вези чл. 2 тач. 4 истоГ Указа. У тач. 4 чл. 2 овоГ указа изричито су набројана лица која су изузета од амнестије из чл. 1 тач. 1, а међу тим изузецима не налази се да су и помагачи политичке сарадње изузети, што значи да су обухватили амнестијом из чл. 1 тач. 1. За примену закона о кривичним делима противу народа и државе потребно би било имати у виду ауторитативне изјаве и мишљења личности које су учествовале у изradi и доношењу овоГ закона. Др. Јоже Вилфан, ранији јавни тужилац Југославије као известилац већине на десетом сасланку Привремене народне скупштине приликом претреса извештаја законодавноГ одбора по предлогу закона по кривичним делима противу народа и државе између осталог казао је: „Друга последица овоГ закона биће јасно разграничење између злочинаца и политичких противника, тиме самим повећана заштита политичке слободе и дакле тиме самим нова манифестација нашеГ демократизма. Кривичним законом ћемо Гонити свако насилно рушење наше демократије и свих осталих тековина наше борбе, кривичним законом ћемо искоренити остатке фашистичких злочиначких метода и од њих заштитити за будуће.

На истом сасланку као последњи Говорник у дискусији у начелу у својој речи Моша Пијаде између осталог казао је:

„Ови параграфи показују да смо ми одредили казне само најтежим злочинцима којима нико на свету не би никада и ни у каквој ситуацији не би никада могао да опрости. Само за такве злочинце овај закон предвиђа казну...”

Наша брига и брига власти биће да добром организацијом судова и васпитањем судскоГ кадра учинимо да спровођење оних закона буде на оној основи на којој су и сами закони”.

У вези са овим, поставља се питање да ли оптужени Марковић спада међу најтеже злочинце, којима нико на свету не би никада и ни у каквој ситуацији могао да опрости.

Завршавајући своју одбрану ја молим Суд да, узимајући у обзир и ове разлоге, оптуженог Марковића ослободи од оптужнице а у противном да му одмери што блажу казну.

Смрт фашизму - слобода народу.

Претседник: Претрес се прекида и поставља данас у 18,45 часова с тим што ће оптужени Михаиловић Драгољуб Дража и остали дати своју завршну реч.